

Сегеда Людмила Миронівна
аспірантка кафедри банківської справи
Тернопільський національний економічний університет

**ДОСВІД ГРОШОВО-КРЕДИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ І ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО
ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ**

EXPERIENCE MONETARY AUTHORITIES OF THE EUROPEAN
CENTRAL BANK AND THE PROSPECTS FOR ITS USE IN UKRAINE

*Sheheda L.M., graduate student of Department of Banking, Ternopil National
Economic University.*

АННОТАЦІЯ

Дана стаття присвячена вивченню досвіду організації грошово-кредитного регулювання Європейського центрального банку і пошуку шляхів його адаптації до реалій української економіки. Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що для удосконалення грошово-кредитного регулювання в Україні необхідно розробити чітку монетарну стратегію, підвищити ефективність операцій на відкритому ринку і забезпечити високий рівень незалежності Національного банку.

ABSTRACT

This paper focuses on the study of experience of monetary authorities of the European Central Bank and its search for ways to adapt to the realities of Ukrainian economy. This study suggests that to improve the monetary authorities in Ukraine to develop a clear monetary strategy to increase the effectiveness of open market operations and provide a high level of independence of the National Bank.

Ключові слова: грошово-кредитне регулювання, монетарна політика, центральний банк, принципи грошово-кредитної політики, економіка, стратегія.

Keywords: monetary, monetary policy, the central bank, the principles of monetary policy, economics, strategy.

Практично на всіх етапах розвитку економіки країни, грошово-кредитне регулювання займає одну з ключових ролей в економічній політиці, а тому вимагає постійного вдосконалення і оновлення відповідно до перебігу справ в економіці враховуючи світовий досвід. Сьогодні, економіка України, перебуваючи в стані стагнації, вимагає нових грошово-кредитних імпульсів для інноваційно-інвестиційного розвитку галузей національного господарства. Пошук шляхів вдосконалення грошово-кредитного регулювання в Україні був спрямований, передусім, на відновлення кредитування реального сектора економіки вимагає вивчення досвіду провідних центральних банків світу в даній сфері, а зокрема Європейського центрального банку.

З огляду на тенденції розвитку економіки України, грошово-кредитне регулювання Національного банку України направлено, в першу чергу, на збереження стабільного рівня цін і дотримання стабільного валютного курсу гривні, який є однією з інфляційних чинників. Досягнення зазначених цілей здійснюється за допомогою використання як ринкових (облікова ставка, норма обов'язкового резервування, валютні інтервенції, кредити рефінансування), так і адміністративних інструментів (валютні обмеження) монетарної політики, однак застосування цих інструментів, часто має несистематичний і недалекоглядний характер, що призводить до дисбалансів як в монетарній політиці, так і в економічному розвитку. Відсутність чіткої стратегії монетарної політики НБУ досить істотно знижує її ефективність.

Ефективний досвід в напрямку розробки стратегії центрального банку має Європейський центральний банк, який використовує два чітких принципах, для розробки власної монетарної стратегії.

Отже, перший принцип передбачає регулювання широкої грошової маси МЗ, темп зростання якої встановлений на рівні 4,5%. Причому досягнення мети є обов'язковим, мета виконує роль інструменту. Передумовами її дотримання є

щорічне зростання реального ВВП на 2-2,5% і щорічне уповільнення швидкості грошового агрегату М3 на 0,5-1%;

Другий принцип - широка оцінка загального розвитку цін і ризиків їх стабільності в Єврозоні на базі аналізу кон'юнктурних і фінансових індикаторів.

Щоб найкращим чином забезпечити виконання свого завдання з підтримки цінової стабільності, ЄЦБ, як і будь-якому іншому центральному банку, потрібно ретельно аналізувати зміни, що відбуваються в економіці [2, с. 26].

Підхід ЄЦБ до аналізу, вивчення і зіставлення інформації, що стосується оцінки ризиків цінової стабільності, заснований на використанні двох дослідницьких методик, що дозволяють оцінювати інформацію, що надходить з різних сторін. Ці дослідницькі методики часто називають «несучими опорами» всієї конструкції стратегії ЄЦБ.

Так, згідно зі стратегією ЄЦБ, то прийняття рішень питань грошово-кредитної політики здійснюється на основі всебічного аналізу ризиків для цінової стабільності. Даний аналіз побудований таким чином, що фактори, які зумовлюють зміни цін оцінюються в двох різних площинах і одночасно доповнюють один одного. Аналіз в одній площині передбачає оцінку факторів, що визначають динаміку цін в коротко- і середньостроковій перспективі. Особлива увага при цьому приділяється стану реальної економіки і сформованій в ній фінансової кон'юнктури. В ЄЦБ такий аналіз називають «економічним».

Аналіз в іншій площині, який отримав назву «монетарного аналізу», розрахований на більш тривалу перспективу і присвячений дослідженню добре відомої залежності між грошовою масою і рівнем цін. Такий аналіз призначений, в основному, для перевірки і оцінки короткострокових і середньострокових показників грошово-кредитної політики, отриманих за допомогою економічного аналізу, з точки зору середньо - і довгострокової перспективи.

Заснований на застосуванні двох дослідницьких методик, даний підхід покликаний забезпечити різнобічну оцінку всієї важливої інформації, яка

впливає на цінову стабільність. Це необхідно для отримання цілісного уявлення про ризики для цінової стабільності. Даний підхід є втіленням і наочним прикладом всебічного аналізу і забезпечує прийняття продуманих рішень на основі різних аналітичних оцінок [7].

Виходячи з аналізу підходів до формування стратегії монетарної політики Європейського центрального банку і принципів її здійснення, слід зазначити, що формування стратегії і принципів монетарної політики є основою прийняття ефективних рішень ЄЦБ не тільки в умовах економічного підйому, але і в умовах кризи.

Таким чином одним з основних заходів щодо вдосконалення грошово-кредитного регулювання НБУ є формування чіткої стратегії монетарної політики на основі детального і всебічного економічного, монетарного і соціально-політичного аналізу. Застосування трирівневого аналізу соціально-економічної ситуації в Україні і за кордоном сприятиме побудові фундаменту для прийняття ефективних управлінських рішень НБУ.

Так, економічний аналіз повинен включати всебічний аналіз діяльності підприємств реального сектора економіки, доходів і заощаджень населення, динаміку цін на основні види продукції, динаміку імпорту та експорту, аналіз тенденцій у світовій економіці, а зокрема в таких країнах як США, ЄС і Китай і т.д.

Суть монетарного аналізу повинна зводитися до детальної оцінки факторів впливу на основні монетарних параметрів: валютний курс, золотовалютні резерви, грошова маса, грошова база, ліквідність банківської системи, по отриманих результатах економічного аналізу.

Варто зазначити, що в силу історичних аспектів розвитку нашої країни вельми важливим є аналіз соціально-політичної ситуації в країні, адже різного роду політичні напрямки розвитку України, а також їх зміна і політична невизначеність дуже негативно впливають на стан вітчизняної економіки. Політична і соціальна напруженість поглиблює недовіру суспільства до органів

монетарної та фіскальної влади і, тим самим створює ризики виникнення кризових явищ в національній економіці в цілому.

Основною стратегічною метою монетарної політики НБУ, на наш погляд, має стати забезпечення стабільності національної грошової одиниці разом з помірним кредитним стимулюванням розвитку вітчизняної економіки.

Позитивним також є досвід ЄЦБ і в практиці застосування інструментів монетарної політики, де основний акцент робиться на використанні такого інструменту як операції на відкритому ринку. Це підтверджує той факт, що в системі інструментів грошово-кредитного регулювання ЄЦБ поняття операцій на відкритому ринку розглядається в значно ширшому контексті, ніж це прийнято, скажімо, в практиці ФРС США, тобто це не просто операції на ринку державних цінних паперів, а широкий набір інструментів регулювання ліквідності кредитних інститутів, здатний виробляти значний вплив на ситуацію на грошовому ринку країн «зони євро».

Переваги операцій на відкритому ринку в системі заходів реалізації монетарної політики вказують на необхідність їх активного розвитку і в Україні. Даному контексті виникає необхідність перегляду політики центрального банку нашої країни, за яку він виступає як генеральний агент з обслуговування, розміщення та погашення облігацій. Природно, що така функція покладається на НБУ цілком певні обов'язки по розміщенню державних облігацій на первинному ринку державних цінних паперів через проведення аукціонів. Однак неприродним, з економічної точки зору, діяльність центрального банку, спрямована на викуп ОВДП в разі відсутності попиту на них у інших учасників торгів. Тому основним шляхом до оптимізації емісійної діяльності центробанку і ефективного використання на практиці операцій на відкритому ринку як інструмент монетарного регулювання полягає у відмові Національного банку від операцій щодо вкладення коштів в ОВДП на первинному фондовому ринку.

Наступним кроком у вдосконаленні грошово-кредитного регулювання НБУ є використання досвіду ЄЦБ в сфері застосування норми обов'язкового

резервування. На наш погляд, саме введення елементів диференціювання резервних вимог за різними критеріями слід вважати одним з найбільш перспективних напрямків розвитку обов'язкового резервування в системі заходів монетарного регулювання економічних процесів. В цілому ж реалізація такого напрямку вдосконалення системи мінімальних обов'язкових резервів може створити оптимальну схему застосування Національним банком України резервних вимог як інструменту впливу на діяльність комерційних банків, адекватного системі, який зараз використовується ЄЦБ.

Дотримання стратегії монетарної політики дозволило ЄЦБ, в період кризових явищ в Єврозоні, своєчасно і ефективно проводити антикризову політику, яка ділилася на три конкретно виражених періоди.

Перший період: адаптація операційного механізму до кризової ситуації. Першочерговою реакцією банківської системи Єврозони на кризові події 2007 р стало падіння кредитної активності і, як наслідок, зростання ринкових процентних ставок і збільшення спреду між ставками забезпечених і незабезпечених кредитів. Відповідні дії ЄЦБ проявилися в адаптації операційної механізму до кризової ситуації та надання додаткового обсягу ліквідності з метою стабілізації короткострокових ставок міжбанківського ринку і їх зближення з офіційною ставкою.

Другий період: перехід до нестандартних методів регулювання. ЄЦБ відреагував на ситуацію, що склалася агресивним зниженням ключових процентних ставок, трансформацією механізму управління ліквідністю та переходом до політики кредитного пом'якшення. Так, в умовах жорсткої залежності комерційних банків від кредитування в центральному банку Радою керуючих ЄЦБ було прийнято рішення про надання банківському сектору необмеженого обсягу ліквідності.

Третій період: пошук стратегій виходу з програм стимулювання. З урахуванням екстраординарного масштабу прийнятих антикризових заходів і формування значного навісу ліквідності в економіці провідних країн в середині

2009 принципове значення отримали питання, пов'язані з розробкою стратегії виходу з програм стимулювання [6, с. 54-57].

Досвід антикризової політики ЄЦБ щоразу підтверджує гнучкість і виваженість його монетарної політики, а отже є показовим прикладом для Національного банку України.

Однак, варто зауважити, що високий рівень ефективності монетарної політики ЄЦБ залежить від не менш високого рівня його незалежності, адже принцип незалежності ЄЦБ буде уникати потенційного політичного впливу з боку інститутів та урядових органів, а також будь-яких інших органів ЄС.

Наступний момент в розкритті цільового змісту принципу незалежності стосується кола осіб, яким заборонено чинити політичний тиск на органи валютного регулювання ЄС. В першу чергу це відноситься до членів управлінських органів і організацій ЄС, крім того Голова Ради ЄС та члени Європейської комісії (головних політичних органів ЄС), присутні на засіданні Керуючої ради без права голосу, або депутати Європейського парламенту, заслуховуючи Президента або членів виконавчого комітету, повинні намагатися створити атмосферу відкритого діалогу і не переступати тонку межу, що відокремлює вільний обмін поглядами від політичного впливу.

Підсумовуючи вищесказане можна зробити висновок про те, що грошово-кредитне регулювання в Україні потребує вдосконалення за трьома напрямками: 1) побудова чіткої монетарної стратегії по конкретних визначених цілях і термінах їх досягнення, вдосконалення інструментарію монетарної політики шляхом розвитку операцій на відкритому ринку і застосування диференційованих норм резервування, 3) підвищення рівня незалежності НБУ шляхом закріплення на законодавчому рівні принципу незалежності Нацбанку від конкретних членів економічних і законодавчих інститутів влади.

Список літератури

1. Бова Н.В. Динаміка змін грошової маси та її вплив на формування депозитної політики банку // Молодий вчений. – 2015. - №10(25). – С. 91-94.

2. Грошово-кредитна політика ЄЦБ. - Європейський центральний банк, 2004. 161.

3. Грошово-кредитне регулювання у механізмі забезпечення макроекономічної стабілізації і ефективності функціонування банківської системи України: Монографія / За ред. д.е.н., проф. О.В. Дзюблюка. – Тернопіль: “Економічна думка”, 2013. – 364.

4. Дзюблюк О.В. Удосконалення інструментів монетарного регулювання економіки України з урахуванням досвіду Європейського центрального банку / Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. - 2010 - .№ 5. - С. 92-99.

5. Єрпілева Н.Ю. Європейський центральний банк в інституційній структурі європейської банківської системи (правові аспекти) // Право. Журнал Вищої школи економіки. - 2010. - № 1. С. 98-113.

6. Подколзина І.А. Антикризова політика монетарної влади зони євро // Гроші і кредит. - 2010. - № 10. - С. 51-60.

7. Сідак М.В. Принципи здійснення монетарної політики Європейським центральним банком в ЄС: правовий аналіз URL: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Dtr_pravo/2011_1/index.html